

Omaishoitajaliiton näkemys selvitykseen omaishoidon tuen myöntämisen yhtenäistämisestä

Omaishoitajaliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi koskien STM:n laatimaa selvitysluonnosta omaishoidon tuen myöntämisen yhtenäistämisestä.

Yhdymme pääosin selvityksen lopputulokseen siitä, että omaishoidon tuki kannattaa kokonaisuutena säilyttää hyvinvointialueen järjestämänä.

Omaishoidon tuen määrärahasidonnaisuus on ongelma, koska hyvinvointialueet eivät varaa riittävästi määrärahoja ja ne saattavat loppua kesken vuoden. Myös myöntämiskriteereitä on kiristetty. Näitä molempia tapahtui jo kunta-aikana, ja suuntaus on jatkunut hyvinvointialueilla kireän taloudenpidon ja säästötoimien vuoksi.

Tarvitaan sekä kansallinen että alueellinen arviointi- ja seurantamekanismi, jolla tuetaan hyvinvointialueita kehittämään omaishoidon tuen palveluita ja toimeenpanoa osana hoivan kokonaisuutta. Nykyisin omaishoidon tuki näyttäytyy irrallisena sosiaalipalveluna, eikä sitä linjata ja suunnitella osana hoivapalveluita.

Omaishoitajien yhdenvertaisuuden edistäminen tulee olla osana sosiaali- ja terveyspolitiikkaa, koska tuen myöntämisessä, palkkioissa ja palveluiden saatavuudessa on eroja sekä hyvinvointialueiden välillä että niiden sisällä. Omaishoidossa jaksamisen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta olennaista on palveluiden kokonaisuus ja yhteydenpito perheen kanssa.

Kela-maksatuksessa yhdenvertaisuus rajautuisi rahallisen palkkion maksamiseen. Palkkion irrottaminen kokonaisuudesta saattaisi luoda alueille kannusteita osaoptimointiin, jossa palkkio korostuisi palvelutarpeen arvioinnin kustannuksella. Riski on, että omaishoitoon ohjautuu henkilöitä, joilla on tarve esimerkiksi ympärivuorokautiseen hoitoon. Tämä on selvityksessä hyvin tuotu esiin.

Palvelujen ja palkkion pirstoutuminen entisestään vielä yhdelle uudelle toimijalle, eli Kelalle, on riski omaishoidettavan ja omaishoitajan kokonaisturvallisuudelle. Tämä todetaan myös selvityksessä ”hoidettavan ja hoitajan kannalta keskeistä on, että omaishoitotilanteen kokonaisuus on hallussa yhdellä viranomaisella”.

Omaishoitajaliitto on ajanut palkkiota etuoikeutetuksi tuloksi suhteessa sosiaalietuuksiin. Kelan maksatuksessa palkkion käsittely etuoikeutettuna tulona voisi kuitenkin sujuvoitua.

Yhtäältä Kela-maksatuksen myötä yhtenäistyvät kriteerit saattavat johtaa omaishoidon myöntämisperusteiden kiristymiseen joillakin hyvinvointialueilla entisestään kuten kävi hyvinvointialue-toimintaan siirryttäessä. Toisaalta omaishoidon tuen saajien määrä saattaa kasvaa yhtenäistyvien kriteerien myötä, joka vaatisi myös hyvinvointialueilta merkittävää taloudellista panostusta palveluiden, kuten vapaiden kehittämiseen ja järjestämiseen.

THL:n vuorovaikutusohjaus on edistänyt joiltakin osin yhtenäistämistä, mutta ohjaus loppuu vuoden 2026 jälkeen. Omaishoidon järjestelmällinen seuranta puuttuu alueellisesti ja kansallisesti, mitä omaishoidon kehittäminen osana hoivan kokonaisuutta edellyttää. Kelalla olisi todennäköisesti osaamista kehittää kansallisia tietojärjestelmiä. Tällä hetkellä jokainen hyvinvointialue vastaa omilla tai omin sopimuksin yksityisten palvelutuottajien ylläpitämistä tietojärjestelmistä omaishoidon tuen toimeenpanossa (vrt. Oima).

Helsingissä 27.2.2027

Omaishoitajaliitto ry